

Geïntegreerd verslag ervaringsverhalen

Parallel met het participatief traject dat in het kader van 'Vroeg en Nabij' binnen zes strategische cirkels werd gelopen, liep in juni 2022 ook een participatief traject met meer dan 200 professionals uit verschillende sectoren. Deze professionals zijn hoofdzakelijk mensen die in de praktijk werken. Zij bogen zich over ervaringsverhalen (casussen) van kinderen, jongeren en ouders om van daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de realisatie van de leidende principes van de conceptnota rond 'Vroeg en Nabij'. Het verslag hieronder geeft de belangrijkste aanbevelingen weer die in dit opzicht door de professionals geformuleerd werden. Los van onderstaande aanbevelingen is het ook het vermelden waard dat deze oefening overwegend positief en waardevol bevonden werd door de professionals, zoals blijkt uit volgende reacties na afloop van de oefening: "Interessant, hoopvol, geeft energie, nieuwsgierig naar wat nog komt, geruststellend dat we dezelfde blik delen, positief, verbindend, politieke moed om te ontschotten, onmacht en tegelijk hoop, gedeelde noden, verrijkend, herkenbaar, versnipperd, we voelen ons een beetje gehoord, honger naar antwoord op verwachtingen, positief dat er wordt over nagedacht, blij dat dit georganiseerd wordt en dat er geluisterd wordt, beetje overweldigend door het vele aanbod, veel bijgeleerd, dit werkt motiverend." We willen alle verslaggevers, procesbegeleiders en alle betrokken professionals nogmaals uitdrukkelijk bedanken voor hun inzet en betrokkenheid tijdens deze oefening. We merken op dat er veel vragen leven en dat het belangrijk is om te kunnen volgen wat er met de input gebeurt. Dit geïntegreerd verslag zal bezorgd worden aan alle betrokken professionals en aan alle betrokken procesbegeleiders en verslaggevers. Ook over het vervolgtraject van "Vroeg en Nabij" zullen zij door Opgroeien op de hoogte gehouden worden.

AANBEVELINGEN OP VLAAMS NIVEAU

- Zet (véél meer) in op preventieve acties en vroeginterventie.
- Zorg ervoor dat jeugdhulp meer verweven is met basisvoorzieningen. Zet in op samenwerking en afstemming tussen diensten, overheidsadministraties, territoriale bevoegdheden en sectoren met inbegrip van de private sector en stem de financiering hierop af. Streef naar meer transparantie zodat het aanbod coherenter wordt en hulpverleners hun weg beter vinden. Faciliteer een 'levendige' sociale kaart binnen netwerken
- Onderwijs - welzijn:
  - o Maak werk van gedeelde visies onderwijs-welzijn, zowel op politiek niveau als op beleidsniveau.
  - o Zet (meer) in op bruggen tussen onderwijs en welzijn:
    - Vertrouwenspersonen/hulpverleners in scholen: onderwijs is niet enkel lesgeven, maar er is veel angst bij leerkrachten om 'ook dat er nog bij te nemen'. Leerkrachten zien het soms te groots: 'ze moeten er gewoon zijn, toegankelijk zijn'.
    - Maak van een school een echte werkplaats voor welzijn. Zorg ervoor dat leerkrachten/scholen niet zo lang alleen moeten werken in een traject dat wat moeizamer loopt. Zet in op meer ondersteuning in de klas.
  - o Er zijn te weinig plekken op scholen in grootsteden, waardoor kinderen en jongeren niet meer kiezen naar welke school ze willen gaan op basis van interesses. Nu moeten ze een ticketje bemachtigen en hopen op een plek.
  - o Zorg voor een warme overdracht van de consultatiebureaus Kind&Gezin naar de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB). Of bekijk jeugdgezondheidszorg in het algemeen als één geheel: haal de opsplitsing tussen CB en CLB weg. Elke CLB-koepel heeft nu een eigen structuur: zorg voor één overkoepelende structuur over alle CLB's heen.
  - o Laat CLB outreachend werken, aan huis gaan.
  - o Investeer in de opleiding van leerkrachten, geef handvaten voor moeilijke gesprekken, vroegdetectie en mentaal welzijn
  - o Maak de job voor mannen in de zorg en het onderwijs aantrekkelijker.
  - o Focus niet enkel op intelligentie en storend gedrag, maar kijk naar alle aspecten van het kind en de beïnvloedende factoren in de ruimere context.
  - o Faciliteer en financier casus- en structureel casusoverstijgend overleg.
- Werk een coherent beleid voor een langere termijn uit. Laat ons niet telkens iets nieuws uitvinden. Wijzig niet continu de regelgeving, doelstellingen, visie. Laat ons terug naar eenvoud en gezond verstand gaan.
- De eerste 1000 dagen zijn belangrijk, maar heb ook aandacht voor wat er na de eerste 1000 dagen nodig is om kinderen kansrijk te laten opgroeien.
- Diversiteit:
  - o Zet acties op waardoor mensen uitgedaagd worden elkaars leefwereld te leren kennen en zich open durven stellen voor elkaars leefwereld. Erken de meerwaarde van multiculturaliteit en anderstaligheid. Erken het belang van de moedertaal in het omgaan met kinderen.

- Zet binnen alle structuren die impact hebben op welzijn (overheid, lokale teams, voorzieningen, organisaties, ...) in op cultuursensitief en divers werken.
- Ook politiek denkt men bij het uittekenen van beleid rond gezondheid, onderwijs, wonen, ... vandaag wordt er nog veel te veel vanuit een modaal wit middenklasse gezin gedacht. Hierdoor versterken we ongelijkheid en ontnemen we gezinnen kansen.
- Maatschappij:
  - Druk vanuit de maatschappelijke norm is vandaag enorm. Hierdoor kunnen gezinnen moeilijk echte keuzes maken. Bijvoorbeeld: de eerste 1000 dagen voltijs voor je kind willen zorgen versus de druk om financieel te kunnen overleven
  - Zorg ook voor 'innerlijke laagdrempeligheid': haal het taboe rond het op zoek gaan naar ondersteuning en hulp weg. Je moet het niet allemaal zelf kunnen. Doe iets aan het taboe op falen. Normaliseer het feit dat iemand nood heeft aan ondersteuning op een bepaald moment in zijn leven. Ouderschap, opgroeien is niet gemakkelijk en dat moet openlijk gezegd kunnen worden. Stop met het 'vermonsteren' wanneer er iets fout loopt.
  - Werk rond veerkracht met ouders.
  - Zet in op sensibilisering rond mentaal welzijn.
  - Er is nood aan meer traumasensitieve expertise (kijk achter het gedrag van het kind).
  - Verontrusting:
    - Verontrusting is iets van ons allemaal. Dit is iets wat iedereen (formeel en informeel) zich zou moeten aantrekken.
    - Soms moeilijk evenwicht 'historiek' versus 'nieuwe kans', wanneer wordt er voorbij gegaan aan de vrijwilligheid? In schrijnende situaties moet je als professional onmiddellijk kunnen ingrijpen en kunnen er soms niet oneindig kansen gegeven worden, dat moeten we ook durven stellen. Kind centraal.
- GDPR, beroepsgeheim en infodeling:
  - Zorg dat de kaders rond GDPR op elkaar zijn afgestemd. Beroepsgeheim werkt soms fragmentering in de hand. Nu wordt er soms naast elkaar gewerkt, of zijn we afhankelijk van het akkoord van een cliënt om samen te kunnen werken, het belang van ouder en kind lopen op dat vlak ook niet steeds gelijk. Zorg voor een duidelijk (juridisch) kader dat geïntegreerd werken echt mogelijk maakt binnen een fluïde hulpverlening.
  - Vergemakkelijk informatiedeling (tool, ...)
- Administratieve vereenvoudiging:
  - Doe iets aan regulitis. Er is nood aan opvolging, maar beperk dit en zorg ervoor dat basiswerkers en hulpverleners creatief aan de slag kunnen gaan met de hulpvragen van kinderen, jongeren en gezinnen, zich enkel bezig moeten houden met de essentie en niet met het invullen van het zoveelste formulier.
  - Er gebeurt heel veel op de werkvloer dat niet zichtbaar of meetbaar is, dus registratie en formulieren geven soms een vals gevoel van controle.
- Financiering:
  - De zorgpiramide moet bewaakt worden: de meeste middelen moeten naar preventie gaan.
  - Bundel projectfinanciering en stem deze financiering (en de rapportages) meer op elkaar af.
  - Let op voor het risico op vereconomisering (bij volwassenen is dit het geval voor bepaalde situaties (bv. persoonsgebonden budget, niet aangeraden voor minderjarigen).
- Herdenk het concept van verblijf.
- Pak de wachtlijsten in de jeugdhulp aan.

AANBEVELINGEN OP BOVENLOKAAL EN LOKAAL NIVEAU

- Financiering:
  - o Lokaal Sociaal Beleid: kleine spelers/gemeentes vallen uit de boot bij subsidieaanvragen, en het is moeilijk om de bal aan het rollen te krijgen zonder middelen. Er gaat relatief gezien meer geld naar grotere steden.
  - o Vlaams – lokaal niveau moeten elkaar versterken. Sensibiliseren van gemeenten – wie regie krijgt, moet ook de middelen krijgen. De regierol van lokale besturen wordt steeds meer benadrukt. Wees echter ook alert voor een te sterke lokale politieke kleuring. Een verschillende focus in lokaal beleid kan ongelijkheid doen toenemen?
  - o Zet in op een verduurzaming van waardevolle projecten
- Trajectondersteuning:
  - o Er bestaan veel verschillende figuren en instanties: CLB, Family Justice Center, consulenten, regisseurs,... Iemand moet het mandaat krijgen om de coördinatie op te nemen. Nu zijn er veel organisaties die zeggen dat zij regisseren, maar niemand heeft het mandaat over het totaalplaatje. Er is nood aan iemand die van bij het begin van het hulpverleningstraject naast een gezin staat en die kan dispatchen wanneer hij zelf niet de juiste expertise heeft. Deze persoon houdt het overzicht, heeft een goed zicht op de lokale sociale kaart, maar is geen 'supermaatschappelijk assistent'.
  - o Zorg voor afstemming tussen verschillende diensten in het kader van één traject.
  - o Werk breuklijnen weg van 0 tot 25 jaar. Zorg voor continuïteit in ondersteuning/hulpverlening vanaf de zwangerschap. Zorg voor een evident, genormaliseerd en langdurig traject tot 25 jaar (en dus niet van crisis naar crisis hopen).
  - o Laat alle vormen van termijnen/modules binnen een traject los. Zorg ervoor dat er gewerkt kan worden op maat van het gezin (qua vorm, qua tijdsinvestering, qua tijdsduur) ongeacht de werkvorm waarbinnen men tewerkgesteld is.
  - o Het gezin blijft de regie behouden, de trajectondersteuner geeft handvatten, maar neemt de regie niet over. Neem jeugdrechters ook mee in het belang hiervan. Jeugdhulpprofessionals voelen zich vandaag niet altijd geloofd.
- Informeel netwerk en ondersteuning van ouders en gezinnen:
  - o Investeer in en faciliteer laagdrempelige ontmoetingsplaatsen voor de uitbouw van een (informeel) netwerk, groepswerking.
  - o Zet in op vermaatschappelijking van de zorg – rol dit uit in de eerstelijnszones.
  - o Creëer een vangnet voor ouders 'nest bouwen rond nest' – ook zgn. 'welgestelde' ouders hebben handvaten nodig wanneer kinderen/jongeren een diagnose krijgen. Dit houdt een periode van rouw in, nood aan verwerking. Verdriet moet gezien en erkend worden door de organisatie die de diagnose stelt.
  - o Zet in op de ondersteuning van pleegouders.
  - o Zet zo veel mogelijk in op eigen kracht van ouders, van gezinnen. Probeer niet alles over te nemen en streef naar zelfredzaamheid. Blijf weg van de directe hulpverleningsreflex op korte termijn en denk aan de lange termijn.
  - o Wees niet te voorzichtig met gezinnen en durf dingen ook op tijd benoemen.

- Bekijk een probleem niet te geïsoleerd, maar kijk naar de verschillende levensdomeinen van een gezin.
- Heb meer aandacht voor (de rol van/afwezigheid van) vaders en mannen binnen (jeugd)hulpverlening.
- Luister naar wat het kind of de jongere (hoe jong ook, dus ook baby's) of een gezin echt wil en nodig heeft. Heb hierbij aandacht voor complexe problematieken en de verwevenheid van problemen op verschillende levensdomeinen, ook op beleidsniveau. Soms is een huisvestingsprobleem 'dringender' voor een gezin dan problemen op school, maar alles hangt samen met elkaar.
- Zorg ervoor dat kinderen niet van elkaar gescheiden worden wanneer dit niet nodig is.
- Ondersteuning voor hulpverleners:
  - 'Zorg voor de zorg': wat doet het met hulpverleners om slecht nieuws te brengen?
  - Zorg voor meer en betere mogelijkheden om multidisciplinair samen te werken (tijd/middelen/systematiek/goesting...).
  - Zorg voor werkbaar werk: ga verloop van personeel tegen, beperk de zware caseload van consulenten, zorg voor een warme overdracht indien er een personeelwissel is. Zet in op bescherming van de hulpverleners bij verontrusting/agressie
  - Er is veel verloop in de hulpverlening. Zorg voor een goede overdracht bij zulke veranderingen.
  - Geef hulpverleners de ruimte om gewoon te zijn als mens, om tijd te nemen voor een kind/gezin. Verlaag de maatschappelijke druk om steeds te moeten ingrijpen.
  - Zet de meest ervaren hulpverleners op de moeilijkste dossiers.
  - Heb vertrouwen in de inschatting van een hulpverlener.
  - Hulpverleners (en "andere" basiswerkers) moeten het vertrouwen en mandaat krijgen om te doen wat nodig is. Geef basiswerkers het mandaat en vertrouwen om hun job ten volle te kunnen uitvoeren, met voldoende flexibiliteit. Hierdoor zal het afgrenzen door organisaties verminderen en zal holistisch werken gestimuleerd worden.
  - Er moet tijd en ruimte zijn om echt aanklappend te werken. Dit vertrekt al bij de vraag: "hoe gaat het?".
  - Diversiteit in hulpverlening is een troef. Teams van hulpverleners zouden een afspiegeling moeten zijn van de maatschappij, wat vandaag niet altijd het geval is. Maak ook werk van kennis en kunde bij hulpverleners over het omgaan met diversiteit.
  - Meerwaarde expertise OTA (ondersteuningsteam allochtonen) nog meer inzetten en waarderen?
  - Zet in op de beschikbaarheid van (gratis) tolken.
  - Vrijwilligers: Vrijwilligers zijn belangrijke krachten om (welzijns)organisaties te versterken. Ze kunnen zaken soms laagdrempeliger oppikken. Zorg er echter voor dat vrijwilligers goed verbonden zijn met de organisatie waarin ze werken. Vrijwilligers zijn geen vervanging voor een tekort aan middelen of gekwalificeerd personeel. Ze hebben andere motivatie, andere verwachtingen, etc. Er is nood aan verbondenheid met de formele structuren. Formele en informele structuren moeten elkaar kunnen aanvullen en zitten idealiter verweven in elkaar.
  - Ervaringsdeskundigen: Schat ervaringsdeskundigheid naar waarde en geef ervaringsdeskundige een prominentere rol bij beleidsvoering.
- Basisvoorzieningen:

- Erken de expertise in de basisvoorzieningen
- Zorg ervoor dat laagdrempelig aanbod bereikbaar is. Zet in op mobiliteit in landelijke omgevingen.
- Blijf investeren in basisvoorzieningen en versterk deze basisstructuren op vlak van capaciteit, en ook op vlak van stroomlijning en continuïteit zodat cliënten niet telkens hun verhaal opnieuw moeten doen.
- Benadruk het belang van het kindperspectief bij diensten die met de volwassene werken (OCMW, VDAB, ...).
- Zet regelmatig in op bekendmaking van het lokale aanbod zodat ook nieuwkomers in de gemeente geïnformeerd worden. Dit kan een taak zijn van het Huis van het Kind i.s.m. het lokaal bestuur.
- Voldoende laagdrempelige en bereikbare plaatsen voor jongeren en voor gezinnen. Zorg voor 'fysieke plekken' waar er iemand is die je kan aanspreken en die je kan helpen.
- Betrek 'experten' en 'expertise' meer in basiszorg. Dit kan basiszorg versterken. Zorg er omgekeerd ook voor dat 'experten' de basis goed kennen.
- Er is nog meer nood aan buurtwerking, aan lokale sociale verbinding en cohesie.
- Creëer nog veel meer aanbod (vrije tijd, safe spaces, laagdrempelig aanbod van jeugddiensten, ...) voor jongeren en ouders van jongeren, vooral in regio's waar er vandaag weinig aanbod is.
- Maak vanuit de basis verbinding met 1G1P.
- Ga niet te snel over tot problematiseren & focussen op hulpverlening – erken het belang en het nut van basisvoorzieningen, misschien is er gewoon iets extra in de vrije tijd nodig.
- Wat werkt: goed draaiende jeugddiensten met voldoende laagdrempelig aanbod, bekende gezichten in de wijk, flexibele mensen die ook buiten kantooruren outreachend werken en die de brug kunnen slaan – op de "nulde" lijn, buddy-werking.
- Heb nog meer aandacht voor de belangrijke rol die vroedkundigen (kunnen) spelen.
- Buurtgerichte werking:
  - Investeer in een buurtgerichte aanpak.
  - Investeer in 'open' scholen.
- Kinderopvang:
  - Het kader waarbinnen wij verwachten dat gezinnen functioneren, werkt niet altijd voor kansarme gezinnen.
  - Het tempo binnen de kinderopvang ligt anders dan het tempo van sommige gezinnen.
  - Maak (federaal) werk van een gedeeld en uitgebreid ouderschapsverlof, zoals dat bijvoorbeeld in Zweden het geval is. Geef ouders de kans om veel tijd met hun jonge kinderen door te brengen. Soms lijkt het wel of we de opvoeding outsourcen in België. Kinderen zitten heel veel tijd in kinderopvang, school, buitenschoolse opvang.
- Diagnostiek:
  - Na het krijgen van een bepaalde diagnose is er geen opvolging door de plek die die diagnose stelt, terwijl het voor ouders interessant kan zijn om opvolging te krijgen na diagnosestelling/trajectopvolging na diagnostiek.
  - Plak niet te snel etiketten, kijk naar wat er achter het gedrag zit.